

Francoski gerundijski polstavek in njegove ustreznice v prevedeni slovenščini

Adriana Mezeg

Abstract

The paper focuses on a contrastive analysis of French sentence-initial gerundial (*en* participle) clauses and their counterparts in translated Slovene texts, taken from the French-Slovene parallel corpus *FraSloK*. The extracted Slovene translations were syntactically and semantically analysed in order to find translation strategies that would be useful in the professional as well as pedagogic context. In Slovene, the closest equivalent of the French gerundial clause is *deležje*, however our hypothesis about its seldom use in contemporary Slovene texts was confirmed. While in French these clauses appear in peripheral position, isolated from the subject of the main clause, in Slovene it seems more natural and coherent to express their contents with a finite verb form placed within a subordinate and less frequently a coordinate clause. The semantic relationship between a gerundial clause and the main clause, which is implicit in the source language and has to be inferred from the linguistic or extra-linguistic context, becomes transparent in translations. In relation to the source examples, more than 90 % of Slovene translations from *FraSloK* are syntactically and semantically more explicit. At least two reasons underlie these findings: grammatical differences between the two languages and different stylistic preferences of the Slovene.

Ključne besede: gerundijski polstavek, vzporedni korpus, eksplicitacija, kontrastivna analiza, prevodne ustreznice francoskih gerundijskih polstavkov

1 UVOD

Članek prinaša prevodoslovno usmerjeno kontrastivno analizo francoskih gerundijskih polstavkov in njihovih slovenskih prevodov iz francosko-slovenskega vzporednega korpusa *FraSloK*, ki ga tvorijo literarna besedila in časopisni članki. Njegov namen je podati pregled obravnave gerundijskega polstavka v francoski slovnici in ugotoviti, s katerimi sredstvi ga je mogoče izraziti pri prevajanju v slovenščino.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 Definicija polstavka

Polstavek je slovnična struktura (Combettes 1998, Riegel, Pellat in Rioul 1999), ki je v pisnem jeziku od preostalega besedila ločena z nekončnim ločilom (tj. z vejico, dvopičjem, s podpičjem ali pomišljajem) in lahko znotraj povedi zaseda tri različne položaje: nahaja se lahko na začetku povedi pred glavnim stavkom, sredi povedi med osebkom in povedkom ali na koncu povedi za osebkom in povedkom. Polstavčna struktura na površinski ravni nima eksplicitno izražene osebka, temveč samo predikat, tj. povedek oz. del povedka, ki z osebkom glavnega stavka (ali, redkeje, s predmetom oz. z drugimi udeleženci, odvisnimi od povedja) vzpostavi povezavo, identično tisti v popolni predikaciji. Polstavke ločimo glede na jedro: v francoščini jedro lahko predstavljajo gerundij, deležnik (sedanji ali pretekli), pridevnik ali samostalni. V nadaljevanju se bomo osredotočili zgolj na polstavke z gerundijem (fr. *gérondif*) kot osrednjim elementom, pri čemer se bomo pri analizi omejili na t. i. leve polstavke, ki stojijo na začetku povedi pred glavnim stavkom, saj ti za nematerne govorce francoščine predstavljajo potencialno največ težav pri dekodiranju in prevajanju v slovenščino.

2.2 Značilnosti francoskih gerundijskih polstavkov

Jedro francoskih gerundijskih polstavkov predstavlja *gérondif* oz. *gerundij*,¹ ki ga vedno uvaja predlog *en* (ta izraža časovno sočasnost v odnosu do dejanja glavnega stavka (Riegel, Pellat in Rioul 1999: 342)), sledi pa mu sedanja deležniška oblika (glagolska osnova + končnica *-ant*, ki se ne spreminja). Gre za neosebno glagolsko obliko, ki ne izraža časa, naklona, vida ali osebe (Halmøy 2003: 109). Kot glagolska oblika pa vendarle ima osebek ali nosnik, ki je

¹ Nekateri jezikovni priročniki (npr. Jereb 2004: 147) francoski »gérondif« prevajajo z izrazom »deležje«, kar je tudi edino pravilno, če že slovenimo, ker pa »gérondif« po obliki ni enak slovenskemu »deležju«, ga v prispevku prevajamo z izrazom »gerundij«, ki ga npr. Toporišič (npr. 1992: 22, 47) navaja kot sopomenko »deležja«.

impliciten in izražen v glavnem stavku (npr. *Emile* v (1)) ali v jezikoslovnem oz. situacijskem kontekstu² (ibid.):

- (1) ***En sortant du cinéma, Emile a rencontré Léa.*** (ibid.: 83)
 [***Odhajajoč iz kina, je Emile srečal Léa.***]³

V analizo bodo vključeni samo primeri, ko površinsko neizraženi osebek gerundijskega polstavka ustreza osebkju glavnega stavka (ne pa npr. vezniki oz. prislovne zveze *en admettant, en attendant, en supposant* ipd.).

Francoski gerundij je prislovna oblika glagola, ustreza prislovu in ima glede na odnos do preostalega besedila lahko funkcijo prislovnega določila načina, sredstva, časa, vzroka, pogoja ali nasprotja (Riegel, Pellat in Rioul 1999: 342), ne more pa izražati krajevnosti, namena, posledice ali rezultata (Halmøy 2003: 89).

Gerundijski polstavek je po besedah O. Halmøy (ibid.: 90) mogoče nadomestiti s podrednim stavkom prislovne vrednosti, vendar je popolno semantično prekrivnost zelo težko doseči. Interpretacija semantične vrednosti med dvema procesoma je odvisna od primera do primera (ibid.), odvisna pa je od besedišča (pomena glagolov in njihovih dopolnil), jezikoslovnega konteksta (skladnje, časa in naklona glagola v glavnem stavku) in/ali situacijskega oz. besedilnega konteksta (pragmatika) (ibid.: 107).

V sodobni francoščini je gerundij zelo pogost tako v pisnih besedilih kakor v govoru (ibid.: 1, Rossi-Gensane 2009: 182) in predstavlja izvirno francosko obliko, ki nima oblikoslovne in funkcijske ustreznice ne v latinščini, ne v drugih romanskih jezikih, ne v germanskih jezikih (Halmøy 2003: 3, 11).

Francoskemu gerundiju v slovenščini še najbolj ustreza deležje (gl. primer (1) zgoraj z deležjem na -č), vendar je v nasprotju s francoščino njegova raba v sodobnih pisnih besedilih redka; po mnenju M. Schlamberger Brezar (2005: 127) je »daleč od naravne rabe v govorjenem jeziku in [...] deluje starinsko, nerodno.«

3 METODOLOGIJA

Raziskava temelji na primerih iz francosko-slovenskega vzporednega korpusa *FraSloK* (Mezeg 2011, Mezeg 2013: 99–101), ki sestoji iz sorazmerno velikih podkorpusov stavčno poravnanih in jezikoslovno označenih sodobnih literarnih besedil (literarni podkorpus, v nadaljevanju LIT, vsebuje po 12 romanov na jezik) ter člankov iz mesečnika *Le Monde diplomatique* oz. *Le Monde diplomatique*

² Npr. *L'appetit vient en mangeant.* (*Tek pride z jedjo.*)

³ Prevodi v oglatih oklepajih so dobesedni zaradi strukturne primerjave z izvirnikom in niso vedno slovnično ustrezni.

v slovenščini (publicistični podkorpus, v nadaljevanju LMD, vsebuje po 300 člankov na jezik). Korpus je bil zgrajen leta 2009 in obsega 2 466 985 besed oz. pojavnic.

Za pridobivanje primerov smo uporabili metodo računalniškega luščenja polstavkov na osnovi besednovrstnih oznak in regularnih izrazov prek orodja *ParaConc* (Barlow 2005), saj ta metoda omogoča natančnejše in hitrejše iskanje v primerjavi z ročnim izpisovanjem primerov, na katerem temelji večina dosedanjih raziskav polstavkov. Kvantitativno analizo bomo dopolnili s skladenjsko-semantično analizo, ki nam bo omogočila identificirati in ovrednotiti premike, nastale pri procesu prevajanja in vidne v končnem prevodnem izdelku.

V splošnem velja, da je v francoščini raba polstavkov pogostejša v pisnem diskurzu, v vsakdanjem spontanem pogovornem jeziku so zelo redki (Forsgren 2000: 30). Rabo polstavčnih struktur namesto dolgih odvisnih stavkov, ki otežujejo poved, priporočajo različni francoski jezikovni priročniki (npr. Arénilla-Béros 1982: 32–36) zaradi doseganja večje konciznosti oz. jedrnatosti in torej izhaja iz stilističnih razlogov (npr. Dubois in sod. 2007: 140).

V nasprotju s francoščino za sodobna izvirna in prevedena slovenska besedila velja, da je raba polstavkov redka (npr. Milojević Sheppard 1992, Schlamberger Brezar 2005), saj slovenščina daje prednost rabi osebnih glagolskih oblik. Po Breznikovih besedah (1967: 92–94) so polstavčne strukture značilne za francoski način izražanja in bi se jim v slovenščini morali izogibati. Breznik je v poglavju *Novejše napake slovenskega sloga* (ibid.: 82) obsodil dobessedno posnemanje francoske skladnje v prevodih in delih slovenskih pisateljev, med drugim rabo polstavkov. »Po romanskem načinu stoji namesto celega stavka samo trpni deležnik, samostalnik ali pridevnik« (ibid.: 85), v slovenščini pa je vsebino tovrstnih oblik bolje izraziti z osebno glagolsko obliko v priredno ali podredno zloženi povedi (ibid.: 82–83, 85–88). Na osnovi tega domnevamo, da polstavki v izbranem korpusu prevedenih slovenskih besedil večinoma ne bodo ohranjeni, temveč bodo razvezani v stavke z osebno glagolsko obliko. Za to prevodno strategijo se uporablja izraz »eksplicitacija«, ki sta ga 1958 uvedla Vinay in Darbelnet; opredeljujeta jo kot »postopek« (Vinay in Darbelnet 1958: 9) oz. kot »stilistično prevajalsko tehniko« (1995: 342), s katero v ciljnim jeziku eksplicitno izrazimo tisto, kar je bilo v izhodiščnem jeziku implicitno, in sicer na osnovi konteksta ali situacije (ibid.).

Obstaja več tipologij eksplicitacije, med najpogosteje citiranimi je tipologija Kinge Klady (2008: 82–83), ki nam bo služila tudi v tej raziskavi. Za klasifikacijo strategij prevajanja francoskih polstavkov v slovenščino se zdita relevantni

njeni »obvezna« in »fakultativna« eksplicitacija:⁴ i) obvezno narekujejo strukturne razlike med izhodiščnim in ciljnim jezikom, vidne na skladenjski in semantični ravnini, in je nujna, ker bi bile sicer povedi v ciljnim jeziku slovnično nepravilne; ii) fakultativno narekujejo razlike v strategijah gradnje besedil in stilistične preference med jeziki in je neobvezna oz. fakultativna v tem smislu, da tudi brez upoštevanja omenjenih razlik in preferenc lahko tvorimo slovnično pravilne povedi v ciljnim jeziku, vendar bo besedilo kot celota delovalo nerodno oz. nenaravno (ibid.).

Dodajanja so po mnenju Klaudyjeve (1993: 76) neločljivo povezana z izpusti, saj jeziki niso po naravi eksplicitni ali implicitni, temveč so lahko eksplicitni na eni ravni in implicitni na drugi. To velja tudi za prevode oz. prevajanje, kjer poteka »stalna bitka med dodajanja in izpusti« (ibid.). V pričujoči raziskavi ob upoštevanju dejstva, da je raba polstavkov mogoča v slovenščini, dopuščamo možnost ohranitve takšnih struktur v prevodih, kar imenujemo »implicitacija«, vendar domnevamo, da bo zaradi zgoraj izpostavljenih navedb, ki ne govorijo v prid njihovi rabi, ta v slovenščini redko prisotna.

4 ANALIZA

Osrednji del članka tvorita dva dela: v prvem bodo podani rezultati računalniškega luščenja francoskih gerundijskih polstavkov in njihovih prevodnih ustreznice iz korpusa *FraSloK*, v drugem pa bomo opravili prevodoslovno usmerjeno kontrastivno analizo izluščenih slovenskih prevodov.

4.1 Kvantitativni rezultati

Z uporabo polavtomatske metode⁵ iskanja polstavkov v elektronskem korpusu *FraSloK* smo pridobili 257 levih gerundijskih polstavkov v LIT in 134 v LMD, skupno torej 391 polstavkov. Navedene številke kažejo, da LIT vsebuje 32 % več primerov od LMD. Razliko med drugim lahko pripišemo vrsti in dolžini besedil (roman proti časopisni članek) kakor tudi preferenci avtorjev za rabo določene strukture. Ker pa glede na razlike v velikosti korpusov (LIT 701 715 besed, LMD 637 297 besed) gole številke niso natančen pokazatelj relativne pogostnosti polstavkov v obeh tipih besedil, Biber, Conrad in Reppen (1998: 263) priporočajo normalizacijo oz. standardizacijo prešteti zadetkov glede na dolžino v besedah. Če kot osnovo vzamemo 2000 besed, kar je povprečna

4 Poleg njiju loči še »pragmatično« in »prevajanju lastno eksplicitacijo« (gl. Klaudy 2008: 82–83).

5 Zaradi kompleksne zgradbe polstavkov je bilo težko sestaviti ukaze, ki bi bili 100 % natančni, zato je bilo treba vse avtomatsko izluščene primere ročno pregledati in izločiti neustrezne zadetke.

dolžina časopisnega članka v LMD, to pomeni, da glede na skupno velikost korpusa v LMD najdemo 0,4 polstavke na 2000 besed, v LIT pa 0,7; razlika v distribuciji polstavkov je torej približno 1 proti 1,3 in se s tega vidika ne zdi tako velika.

Polstavki se ne pojavljajo nujno enakomerno v vsakem besedilu, temveč se njihova pogostnost razlikuje od besedila do besedila. V LIT več kot 60 % vseh primerov najdemo v treh romanih (*Francoski testament* (Makine), *Platforma* (Houellebecq) in *Cesarica* (Shan Sa)), od 1 % do 9 % pa jih vsebuje drugih 9 romanov, vključenih v korpus. V LMD skoraj 70 % časopisnih člankov ne vsebuje niti enega gerundijskega polstavka, po enega najdemo v 67 člankih, dva v 19 člankih, tri v 3 člankih in štiri v 5 člankih.

4.2 Skladenjsko-semantična analiza prevodov francoskih gerundijskih polstavkov

V nadaljevanju bodo predstavljeni rezultati skladenjsko-semantične analize slovenskih prevodov francoskih gerundijskih polstavkov, ki smo jih izluščili iz korpusa *FraSloK*.

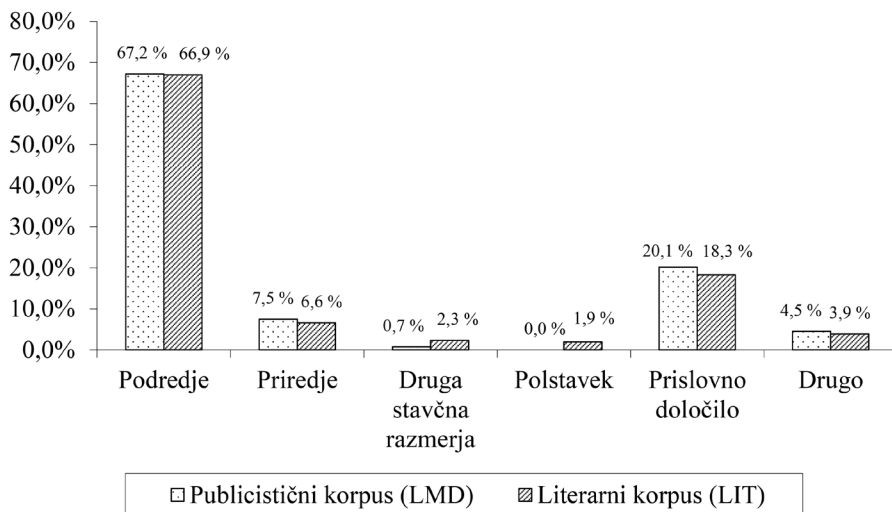
4.2.1 Skladenjska analiza slovenskih prevodov

Prevode francoskih gerundijskih polstavkov smo najprej analizirali glede na stavčne člene in stavčna razmerja, saj nas je zanimalo, ali so prevajalci neosebne glagolske oblike gerundijskega izvora ohranili oz. s katerimi sredstvi so prenesli v slovenščino njihovo vsebino in obliko.

Kot kaže graf 1, rezultati potrjujejo našo domnevo o redki rabi polstavkov v slovenščini, saj je bila ta struktura ohranjena samo v petih (2 %) primerih v LIT (štirikrat z deležjem na *-č* in enkrat z deležnikom stanja na *-n*), v LMD pa nikoli. V vseh petih primerih je slovenski polstavek identičen francoskemu (neizraženost osebkna in dela povedka na površinski ravni, implicitnost logičnega razmerja med polstavkom in glavnim stavkom, enak besedni red v primeru ohranitve mesta polstavka levo od glavnega stavka), npr.:

- (2) *En attendant la délivrance de leur visa d'entrée, ils mangeaient, marchandaient entre eux.* (LIT011-FRA)⁶
- (2a) *Čakajoč na dovoljenje za vstop, so jedli, barantali med seboj.* (LIT011-SLV)

⁶ Oznaka v oklepaju je identifikacijska številka besedila, iz katerega je vzet dani primer. LIT011-FRA se nanaša na besedilo 11 iz francoskega dela LIT. Za seznam korpusnih besedil gl. Mezeg 2011, Priloga 1.

Graf 1: Porazdelitev slovenskih skladenjskih ustreznih francoskih gerundijskih polstavkov.

Če izvzamemo kategoriji »Polstavek« in »Drugo« (gre za primere, ko vsebina francoskega polstavka ni bila prevedena v slovenščino ali pa je bila poved s polstavkom v celoti izpuščena), opazimo strukturne spremembe v 96 % (LMD) oz. v 94 % (LIT) prevodov, pri čemer je, kot je razvidno iz grafa 1, porazdelitev prevodnih strategij v obeh podkorpisih zelo podobna.

Skoraj 70 % vseh francoskih gerundijev je v slovenščini izraženih z osebno glagolsko obliko v vlogi povedka ali (redkeje) povedkovega določila v odvisnem stavku (kategorija »Podredje«), npr.:

- (3) ***En confiant le « sale travail » à l'Éthiopie, l'exécutif américain a pris le risque de ranimer des braises mal éteintes dans la région.*** (LMD030-FRA)
- (3a) ***Ko je ameriški izvajalec zaupal »umazano delo« Etiopiji, je tvegal, da se bo v regiji razpihala žerjavica, ki še ni dobro ugasnila.*** (LMD030-SLV)

V primerjavi s francoščino so v danem primeru (3a) opazne še druge spremembe: osebek izhodiščnega glavnega stavka (*l'exécutif américain*) je eksplicitno izražen v slovenskem odvisnem stavku (*ameriški izvajalec*) in nima več vloge sekundarne teme, temveč primarne teme (z večkrat omenjenim antecedentom (npr. *Washington*) iz predhodnega besedila vzpostavlja anaforično kohezivno vez); izražena sta glagolski čas (preteklik) in časovna povezava med glavnim in odvisnim stavkom prek veznika *ko*. V primerjavi s francoščino je torej občutno spremenjen besedni red, ki v odvisniku sledi shemi osebek + povedek + predmet in je slogovno nevtralen oz. nezaznamovan (Toporišič 2004: 668, 672), izhodiščna členitev po

aktualnosti pa se s tem ne spremeni (polstavek/odvisnik je izhodišče oz. tema, glavni stavek jedro oz. rema) (ibid.: 660).

Druga najpogostejša strategija je izraženost vsebine jedra francoskega gerundijskega polstavka s prislovnim določilom, npr.:

- (4) ***En souriant***, *il arrachait sa tunique, dénouait son pantalon de soie et dénudait son corps vigoureux.* (LIT011-FRA)
- (4a) ***Z nasmehom*** *je s sebe strgal tuniko, si odvezal svilene blače in razgalil svoje krepko telo.* (LIT011-SLV)

Takšna strategija je uporabljena v približno petini prevodov v obeh podkorporusih (20 % v LMD, 18 % v LIT). V (4a) je označeno prislovno določilo prav tako na robu povedi, vendar je vanjo bolje integrirano, kakor bi bil ohranjeni polstavek.

Neosebna gerundijska jedra francoskih polstavčnih struktur so v 8 % (LMD) oz. 7 % (LIT) primerov v slovenščini izražena z osebno glagolsko obliko v (večinoma dvodelnem) prirednem stavku, npr.:

- (5) *Puis, **en secouant sa torpeur**, jeta d'une voix rauque : – Qu'est-ce que tu veux qu'on en fasse ?* (LIT010-FRA)
- (5a) *Potem **se je zdrznil iz odrevenlosti** in rezko odvrnil: – Kaj pa bi rada, da naredim?* (LIT010-SLV)

Vsebina francoskega gerundijskega polstavka je v okviru priredja v večini primerov izražena oz. ohranjena v prvem delu povedi, saj zamenjava delov priredij ni mogoča, če si ta sledijo po logiki časovnega zaporedja (ibid.: 647), kakor v (5a).⁷ V nasprotju s francosko povedjo, kjer je polstavek podrejen glavnemu stavku, sta si v slovenščini priredna dela enakovredna.

V redkih primerih se osebna glagolska oblika, ki nosi vsebino izhodiščnega francoskega gerundija, pojavi v drugih tipih povedi (kategorija »Druga stavčna razmerja«): po enkrat v obeh podkorporusih postane jedro samostojne enostavčne povedi ((6)–(6a)), v LIT pa najdemo še pet primerov (2 %) protistave (fr. *juxtaposition*), ko si deli povedi, ločeni z vejico, sledijo brez izraženih logičnih povezovalcev ((7)–(7a)):

- (6) ***En revenant sur notre planète***, *il nous faut bien convenir que la science est aujourd'hui universalisée.* (LMD277-FRA)
- (6a) ***Naj se vrnemo na naš planet***. *Moramo priznati, da je znanost dandanes univerzalizirana.* (LMD277-SLV)

V primerjavi s francoskim izvirnikom je druga slovenska poved v (6a) (*Moramo priznati ...*) zaradi stavčne pretrganosti oz. nepovezanosti s prvo nekoherentna.

⁷ Ne moremo reči: *Potem je rezko odvrnil in se zbudil iz odrevenlosti ...*

- (7) *En m'emmenant trois jours en week-end avec son trésorier et ses dobermans, le directeur de la chaîne a cru me faire passer à jamais le goût de la gaudriole.* (LIT005-FRA)
- (7a) *Direktor me je peljal na vikend z blagajnikom in s svojimi tremi dobermanji, bil je prepričan, da me bo razuzdanost za vedno minila.* (LIT005-SLV)

V (7a) je logično razmerje med deli stavkov bolj zakrito kakor v francoščini, kjer implicira povezavo sredstvo–posledica (*s tem ko me je peljal, je mislil ...*). Poleg tega se spremeni besedni red, saj je osebek francoskega glavnega stavka v slovenščini izražen v prvem stavku povedi.

4.2.1.1 Razmerje med obvezno in fakultativno eksplicitacijo

Kot je pokazala zgornja analiza, je skladijska eksplicitacija prisotna v 94 % (LIT) oz. 96 % (LMD) prevodov francoskih gerundijskih polstavkov. Ko govorimo o eksplicitaciji z vidika prevodoslovja, se postavlja tudi vprašanje, v koliko primerih je ta obvezna oz. sistemska in v koliko primerih fakultativna. Ob analizi prevodov vseh izluščenih primerov francoskih gerundijskih polstavkov smo ugotovili, da je v obeh podkorpusih sicer nekaj odstotnim odstopanjem eksplicitacija v približno polovici primerov obvezna (preglednica 1).

Preglednica 1: Razmerje med obvezno in fakultativno eksplicitacijo v primeru prevajanja francoskih gerundijskih polstavkov iz FraSloK v slovenščino.

Eksplicitacija	Korpus			
	LMD		LIT	
	število	%	število	%
<i>obvezna</i>	70	52 %	124	48 %
<i>fakultativna</i>	64	48 %	133	52 %
skupaj	134	100 %	257	100 %

Obvezna je v naslednjih primerih:

- v zvezi *tout + en + sedanji deležnik*;
- (8) *Tout en marchant, le Flétan respire mieux que tout à l'heure.* (LIT003-FRA)
[**(Med) hodeč/hodé, Skat diha bolje kot malo prej.* – ohranitev direktne strukturne ustreznice ni mogoča]
- (8a) *Med hojo Skat diha bolje kot malo prej.* (LIT003-SLV)
- v zvezi *veznik + en + sedanji deležnik*, saj slovenščina »polstavkov z uvajalnim veznikom ne dopušča« (Milojevič Sheppard 1992: 228);

- ko v slovenščini ni mogoče tvoriti deležja (ali pa se to ne uporablja) na osnovi prevodne ustreznice francoskega glagola, kar je glavni razlog za obvezno eksplicitacijo;
- v nekaterih primerih, ko francoski gerundij desno od sebe nima dopolnila (če v slovenščini direktnega strukturnega ustreznika ne moremo ločiti z vejico od glavnega stavka, govorimo o izdeležijskem prislovu ali prislovnem določilu), npr.:
 - (9) ***En chuchotant**, je m'adressais à moi-même en français.* (LIT010-FRA)
[***Šepetajoč/Šepetaje**, sem samega sebe nagovarjal v francoščini.]
 - (9a) ***Šepetaje** sem sam sebe nagovarjal v francoščini.* (LIT010-SLV)
- kadar deležje v slovenščini ne bi moglo ohraniti enakega implicitnega logičnega razmerja kakor v francoščini; v (10)–(10a) se ob rabi deležja ne bi ohranila namera iz izvirnika:
 - (10) ***En évitant la chute**, je fis un pas à gauche, me retrouvant près du premier hublot.* (LIT010-FRA)⁸
[***Izogibajoč se** padcu, sem se prestopil na levo ...]
 - (10a) ***Da ne bi padel**, sem se prestopil na levo in se znašel pred prvim okencem.* (LIT010-SLV)

Kot rečeno, bi bila v polovici izluščenih primerov ohranitev direktnega strukturnega ustreznika francoskega gerundija slovnično mogoča (npr. (11)–(11a)), vendar se prevajalci niso odločili za to strategijo, saj je v korpusu izluščenih primerov ohranjenih samo 5 polstavkov, in to samo v LIT:

- (11) ***En poussant à une internationalisation du conflit somalien**, il fournit l'occasion aux régimes éthiopien et érythréen, en guerre de 1998 à 2000 pour un résultat qui n'en satisfait aucun, de s'affronter à nouveaux par causes interposées.* (LMD030-FRA)
[***Spodbujajoč internacionalizacijo somalskega spopada**, daje priložnost ...]
- (11a) ***Ko spodbuja internacionalizacijo somalskega spopada**, daje priložnost etiopskemu in eritrejskemu režimu (ki sta se v letih 1998–2000 vojskovala, in dosegla rezultat, ki ni zadovoljil nikogar), da se ponovno spopadeta.* (LMD030-SLV)

4.2.2 Analiza pomenskih vrednosti gerundijskih polstavkov v slovenskih prevodih

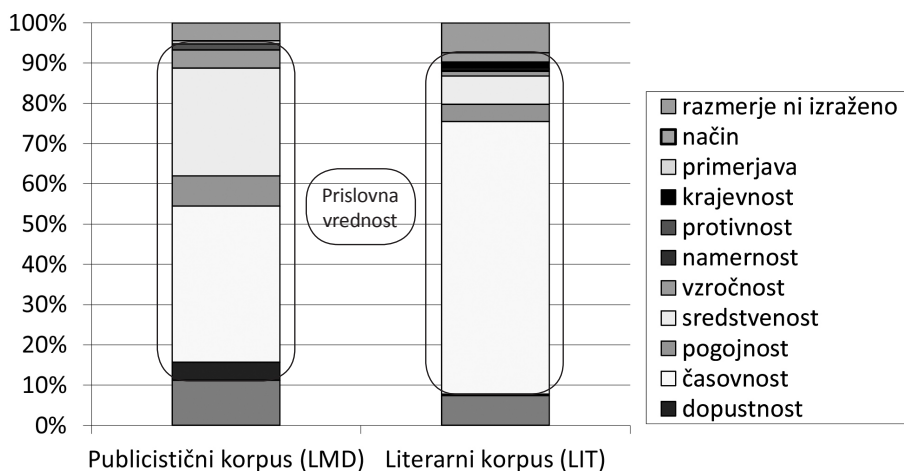
V dani raziskavi smo želeli tudi ugotoviti, ali je implicitno logično razmerje med francoskim polstavkom in glavnim stavkom, ki ga je treba razbrati iz konteksta, v slovenščini ohranjeno ali pa je eksplicitno izraženo, npr. prek povezovalcev.

⁸ Ta raba je redka in ni opisana v slovnica.

Zgoraj predstavljena skladenjska analiza nakazuje slednje, torej eksplicitacijo logičnih stavčnih razmerij v prevodih.

Eksplicitacijo semantične povezanosti vsebine francoskega gerundijskega polstavka z glavnim stavkom je mogoče opazovati samo znotraj kategorij »Podredje«, »Priredje« in »Prislovno določilo«, saj je v drugih primerih tako kot v izvirniku povezava implicitna (kategoriji »Druga stavčna razmerja« in »Polstavek«) ali neizražena (kategorija »Drugo«, ki večinoma zajema izpuste). Te kategorije zajemajo 95 % primerov iz LMD in 92 % iz LIT.

Rezultati analize pomenskih vrednosti francoskih gerundijskih polstavkov v prevodih (graf 2) kažejo, da je vsebina francoskih gerundijskih polstavkov v slovenščini najpogosteje izražena s prislovno vrednostjo (LMD 84 %, LIT 85 %), pri čemer v LIT izstopa časovna vrednost (68 %), v LMD pa je poleg te (39 %) pogosto izraženo tudi sredstvo (27 %).

Graf 2: Povzetek semantičnih vrednosti prevodov francoskih gerundijskih polstavkov.

Časovna povezava se najpogosteje vzpostavlja prek veznika *ko* znotraj podrednega stavka, nemalokrat pa je izražena tudi s prislovnim določilom časa, predvsem v LIT. Kadar gre za to povezavo v okviru podredja, si dejanja odvisnega in glavnega stavka sledijo po logiki časovnega zaporedja, pri čemer je dejanje glavnega stavka pogosto posledica dejanja odvisnega stavka; pri ugotavljanju te logične povezave si lahko pomagamo s parafrazo »s tem ko se je zgodilo to ... (polstavek), se je zgodilo tudi to (glavni stavek)«:

- (12) *En effectuant 14 millions d'euros de travaux sur ces usines, Rhodia va obtenir des quotas de CO₂ (77 millions de tonnes) valorisables à hauteur de 200 millions d'euros par an !* (LMD006-FRA)

- (12a) ***Ko je Rhodia opravila za 14 milijonov evrov dela na teh tovarnah, je prejela kvote CO₂ (77 milijonov ton), ki jih je bilo mogoče ovrednotiti v višini 200 milijonov evrov letno!*** (LMD006-SLV)

Vrednost sredstva oz. orodja je najbolj zastopana v LMD in je izražena s prislovnim določilom. Prislovno določilo je v nekaterih prevodih učinkovitejše sredstvo od odvisnega stavka, saj jedrnateje izraža pomen francoskega gerundija:

- (13) ***En faisant la guerre à des gouvernements musulmans, ces militants ont déchaîné le chaos sur ces mêmes populations qu'ils prétendaient défendre.*** (LMD063-FRA)
- (13a) ***Z bitko proti muslimanskim oblastem so med ljudmi, ki naj bi jih branili, sprožili pravi kaos.*** (LMD063-SLV)
[*Ko/S tem ko so se borili proti muslimanskim oblastem, so ti aktivisti sprožili pravi kaos med ljudmi, ki naj bi jih branili.*]

Zanimivo je, da je v štirih primerih v LIT rabljeno prislovno določilo kraja, čeprav po besedah O. Halmøy (2003: 89) francoski gerundij ne more izražati krajevnosti. V slovenščini se v teh primerih izgubi izhodiščna časovna vrednost oz. samo dejanje:

- (14) ***En montant l'escalier, je me retrouvai en face de Josiane, qui, apparemment, hésitait à descendre.*** (LIT009-FRA)
[*Ko sem prispel na vrh stopnic, sem se znašel pred Josiane ...*]
- (14a) ***Na vrhu stopnic sem se znašel pred Josiane, ki je očitno oklevala, ali bi se spustila v spodnje nadstropje ali ne.*** (LIT009-SLV)

Od drugih prislovnih vrednosti smo v prevodih našli nekaj primerov vrednosti pogoja, dopustnosti, vzroka, namere, načina, protivnosti in primerjave.

Opisna vrednost je z rabo osebne glagolske oblike znotraj prilastkovnega odvisnika ali vezalnega priredja izražena v približno desetini slovenskih prevodov, z njo pa je pogosto zabrisana dejanska pomenska vrednost izhodiščnih francoskih gerundijskih polstavčnih jeder, tj. prislovna vrednost, kakor v primeru (15a), kjer se izgubi vrednost časa:

- (15) ***Ça veut dire aussi que si tu n'es pas content, la porte est là. Dans l'encadrement de cette dernière, en sortant de la galerie, Spontini manqua heurter un type d'une trentaine d'années [...].*** (LIT003-FRA)
[*Ko je Spontini odhajal iz galerije, se je med podboji teh vrat skoraj zaletel ...*]
- (15a) ***Med podboji teh vrat se je Spontini, ki je odhajal, skoraj zaletel v tipa kakih tridesetih let [...].*** (LIT003-SLV)

5 ZAKLJUČEK

Pričujoča raziskava o gerundijskih polstavkih in njihovem prevajanju v slovenščino je prinesla nekaj ugotovitev, ki so pomembne tako z vidika francoske slovnice oz. stilistike kakor tudi prevodoslovja in prevodnih strategij.

Število najdenih primerov gerundijskih polstavkov v francoskih podkorpusedih kaže, da je raba tovrstnih polstavkov skoraj enkrat višja v LIT (257) kakor v LMD (134), vendar ni pogojena samo s tipom besedila, temveč je, kakor smo videli, odvisna tudi od pisca oz. od njegovega sloga pisanja, saj so polstavki v manjšini francoskih besedil iz korpusa *FraSloK* rabljeni pogosto, v večjem delu pa redko ali sploh ne.

Kar zadeva rabo polstavkov v prevodih, so bili ti ohranjeni samo v štirih primerih v LIT, čeprav bi jih bilo teoretično mogoče ohraniti v približno polovici prevodov, kot kaže razmerje med obvezno in fakultativno eksplicitacijo. Izbira strategije je po eni strani gotovo odvisna od možnosti izražanja v ciljnem jeziku, po drugi pa seveda od namena oz. pristopa prevajalca (poustvariti slog jezika izvirnika ali prevod približati ciljnemu bralcu). Ohranitev polstavka v slovenskem prevodu lahko izhaja tudi iz vpliva jezika izvirnika na jezik prevoda, saj v sodobni pisni slovenščini ta struktura ni prav pogosta.

Glede na opravljeno analizo je v nasprotju s francoščino, kjer imajo gerundijski polstavki obrobno pozicijo in so odtrgani od osebka glavnega stavka, v slovenščini vsebina polstavkov v prevodu najpogosteje izražena z osebno glagolsko obliko znotraj podredja ali priredja ali tudi s prislovnim določilom, kar vpliva na spremembo razporeditve stavčnih členov in večjo integriranost vsebine periferne francoskega gerundija znotraj slovenske povedi. Skladenjska eksplicitacija, ki je prisotna v več kakor 90 % primerov v obeh podkorpusedih, posledično vpliva tudi na večinsko eksplicitacijo logičnih oz. pomenskih razmerij v prevodih, ki so med francoskim polstavkom in glavnim stavkom razvidni edino iz konteksta.

6 Bibliografija

- Arénilla-Béros, Aline, 1982: *Améliorez votre style*. Pariz: Hatier.
- Barlow, Michael, 2005: *ParaConc*. Houston: Athelstan.
- Biber, Douglas, Susan Conrad in Randi Reppen, 1998: *Corpus linguistics. Investigating language structure and use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Breznik, Anton, 1967: *Življenje besed* (prireديل Jakob Šolar). Maribor: Založba Obzorja.
- Combettes, Bernard, 1998: *Les constructions détachées en français*. Pariz: Ophrys.

- Dubois, Jean, Mathée Giacomo, Louis Guespin, Christiane Marcellesi, Jean-Baptiste Marcellesi in Jean-Pierre Mével, 2007: *Grand dictionnaire : Linguistique & Sciences du langage*. Pariz: Larousse.
- Forsgren, Mats, 2000: Apposition, attribut, épithète : même combat prédicatif? *Langue française* 125 (Tematska številka *Nouvelles recherches sur l'apposition*). 30–45.
- Halmøy, Odile, 2003: *Le gérondif en français*. Pariz: Ophrys.
- Jereb, Elza, 2004: *Francoska slovnica po naše* (Četrta izdaja). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Klaudy, Kinga, 1993: On explicitation hypothesis. Klaudy, Kinga, János Kohn, Katalin Molnár in Lajos Szalai (ur.): *Transfere necesse est ... Current issues of translation theory*. Szombathely: Dániel Berzsenyi College Printing Press. 69–77.
- Klaudy, Kinga, 2008: Explicitation. Baker, Mona (ur.): *Routledge encyclopedia of translation studies*. London, New York: Routledge. 80–84.
- Mezeg, Adriana, 2011: *Korpusno podprta analiza francoskih polstavkov in njihovih prevedkov v slovenščini*. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za romanske jezike in književnosti.
- Mezeg, Adriana, 2013: Pridevniški polstavki v francoščini in prevedeni slovenščini. Vintar, Špela (ur.): *Slovenski prevodi skozi korpusno prizmo*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 94–118.
- Milojević Sheppard, Milena, 1992: Polstavki v angleščini in slovenščini. *Vestnik* 26/1–2. 224–237.
- Riegel, Martin, Jean-Christophe Pellat in René Rioul, 1999: *Grammaire méthodique du français*. Pariz: Presses Universitaires de France.
- Rossi-Gensane, Nathalie, 2009: Register variation in the non-standard use of non-finite forms. Beeching, Kate, Nigel Armstrong in Françoise Gadet (ur.): *Sociolinguistic variation in contemporary French*. Amsterdam, Filadelfija: John Benjamins Publishing Company. 177–191.
- Schlamberger Brezar, Mojca, 2005: Politična besedila kot tip besedil in postopki prevajanja stalnih formul. Kocijančič Pokorn, Nike, Erich Prunč in Alessandra Riccardi (ur.): *Beyond Equivalence – Jenseits der Äquivalenz – Oltre l'equivalenza – Onkraj ekvivalence*. Gradec: Institut für Theoretische und Angewandte Translationswissenschaft. 121–135.
- Toporišič, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toporišič, Jože, 2004: *Slovenska slovnica* (Četrta, prenovljena in razširjena izdaja). Maribor: Obzorja.
- Vinay, Jean-Paul, in Jean Darbelnet, 1958: *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Pariz: Les éditions Didier.
- Vinay, Jean-Paul, in Jean Darbelnet, 1995 [1958]: *Comparative stylistics of French and English. A methodology for translation*. Prevedla Juan C. Sager in M.-J. Hamel. Amsterdam, Filadelfija: John Benjamins Publishing Company.